

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА-ФІЛОЛОГА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Педагогічна культура є явищем, залежним від багатьох взаємозумовлених чинників, а тому є найточнішим відображенням загального фахового рівня викладача як особистості. Щодо його провідної ролі у вихованні й навчанні молоді читаємо не лише в численних педагогічних розвідках, а й у відгуках студентів.

Кожне суспільство виробляє і пропагує цінності, носієм яких має бути викладач, інакше він не зможе забезпечити виховання особистості і міжчасового зв'язку.

Оскільки формування особистості вчителя є тривалим і складним процесом, у його основу має бути покладена послідовна система виховання майбутнього педагога. Вона повинна спиратися на досягнення світової педагогіки у тісному зв'язку із особливостями розвитку сучасного суспільства, із загальнолюдськими цінностями [11, с. 32].

Центром сучасної освіти, на думку багатьох науковців (О. Семенов, Н. Суханової, Б. Гершунського та ін.) є особистість, яка прагне саморозвитку й постійного самовдосконалення. Тож метою вищого навчального закладу сьогодні, із нашого погляду, є також створення середовища, у якому поєднано класичні й нові гуманітарні дисципліни й поєднання відомих і нових підходів до їх вивчення, єдність наукового світогляду студентів із актуалізацією гуманістичних ідеалів.

Питаннями формування особистості майбутніх учителів, важливості педагогічної культури і її складових переймалися вітчизняні й зарубіжні педагоги: С. С. Вітвіцька, В. М. Гриньова, Т. В. Іванова, Г. М. Коджаспирова, Л. С. Нечипоренко та ін. Особливості виховання майбутніх філологів досліджувала низка науковців, але ці студії виконані переважно в руслі формування викладачів певної мови як іноземної. Роль особистості самого викладача-філолога (як мовника, так і літератора) як основи формування майбутнього вчителя української мови та літератури залишається поза обговоренням. Тож **актуальність** нашої розвідки не викликає сумнівів.

Мета розвідки – з'ясування особливостей процесу формування свідомого філолога-україніста й ролі викладача-філолога в цьому процесі. **Завдання** розвідки відповідно до мети окреслимо таким чином: проаналізувати суспільні виклики щодо підготовки вчителя української мови та літератури, з'ясувати вплив педагогічної культури філолога на формування особистості майбутнього вчителя української мови та літератури.

Завдання філолога-україніста – формувати елітарний тип національно-мовної особистості, носія елітарної мовленнєвої культури [10, с.45]. Тож власна майстерність педагога-словесника в умовах оновлення парадигми освіти набуває надзвичайної важливості. Мета педагога – підготовка такого професіонала, який гармонійно поєднує в собі моральність, освіченість, високий інтелектуальний розвиток відповідно до цінностей національних і загальнолюдських.

Педагогічна майстерність викладача-словесника сприяє створенню ним засобами його навчальної дисципліни високодуховної особистості. При цьому кожен учасник навчально-виховного процесу стає свідомим суб'єктом моделювання й реалізації освітньої мети.

Співдіяльність викладача й студента-майбутнього філолога впливає в синхронному плані на одночасне їх самовдосконалення як у пізнавальному, мисленнєвому планах, так і в емоційно-естетичному. У діахронії ж можна говорити про неповторний розвиток особистості, яка ввібрала самотутні національні українські духовні риси.

На думку більшості згаданих вище авторів, педагогічна культура є комплексним утворенням і складовою загальної культури нації. У сучасних умовах спостерігаємо більш

високі вимоги до фахової підготовки майбутніх спеціалістів на основі компетентнісного підходу, основи якого були закладені Німецьким ученим Г. де Ханом [12]. Він зауважував, що від людини вимагають сформованості низки умінь, а саме: прогнозувати власні дії, аналізувати їх, працювати міждисциплінарно, відкрито сприймати світ, брати участь у вирішенні проблем, реалізовувати власні ідеї, співчувати та співпереживати, мотивувати діяльність власну та інших, рефлексувати. Тут цілком природним є зростання великою мірою ваги педагогічної культури педагога-словесника, який допомагає майбутнім філологам формувати вміння приймати соціально відповідальні рішення, створювати умови для активної мовленнєвої діяльності своїх учнів.

Л. І. Мацько вважає важливим набуття високого рівня володіння фаховою метамовою (терміносистемами, фразеологією, композиційно-жанровими формами текстотворення) і рівня мовного іміджу соціальних ролей (політика, державця, керівника, ученого та ін.) [8, с. 3].

Зазначимо, що педагогічна культура філолога передбачає не лише розвиток мовленнєвої компетентності студента, але й формування картини етносоціуму мови, яка вивчається. Це, як наслідок, впливає на покращення взаєморозуміння між представниками різних культурних спільнот. Реалізація такого розвитку великою мірою залежить від особистісної позиції педагога-філолога, для якого знання предмету є важливим, але не єдиним суспільним запитом, адже викладач має виховувати учнів своїм предметом.

Викладач філолог-літератор вибудовує для учнів кілька важливих принципів, які слід ураховувати при доборі літератури для читання: це мають бути справжні цінні художні твори, які повинні задовольняти потреби особистості і працювати на її розвинення; матеріал для прочитання має бути достатнім і надавати можливість вибору; бажано, аби твори мали не один план, а ще й підтекст, який давав би розвиток розумові й почуттям студента.

Наш досвід засвідчує, що такі принципи сприятимуть інтеріоризації рефлексивної позиції читача-студента. Ця позиція має суттєві ознаки, зокрема прийняття й засвоєння тих моральних цінностей, життєвого й художнього досвіду, які відображені в книзі та ін. Така позиція викладача-літератора сприятиме пізнанню світу студентами, їх самопізнанню, самовихованню, розвитку в них естетичного підходу до оцінювання прочитаного, набуттю ними нових стимулів до успішної соціалізації і, як наслідок, до успішної фахової діяльності у подальшому тощо.

Отже, педагогічна культура викладача-філолога є визначальним фактором формування особистості майбутнього учителя мови та літератури. Вона впливає на формування в студентів потреби у самовдосконаленні, готовності до самоосвіти, на розвиток естетичного сприйняття художніх творів. Компетентнісний підхід є системним міждисциплінарним підходом, і формування самоосвітньої компетентності студента має формуватися з використанням можливостей мовних дисциплін. Описана читацька позиція допомагає збагатити духовний світ майбутнього учителя.

Література:

1. Вітвицька С. С. Активні методи у навчанні педагогічним дисциплінам як фактор підвищення професіоналізму у майбутніх вчителів: Психологопедагогічні фактори підвищення педагогічної майстерності вчителя-вихователя: Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції 16-17 листопада 1995 р. / С. С. Вітвицька. – Житомир: ЖДПУ, 1995. – С. 82-84.
2. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теор. і метод. аспекти). – Автореф. дис. ... доктора пед. наук. – К., 2001.
3. Зимняя, И. А. Ключевые компетентности как результативноцелевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия [Текст] / И.А. Зимняя. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42 с.

4. Иванова Т. В. Формирование педагогической культуры будущего учителя в учебном процессе (на материале дисциплин педагогического цикла): Дис. канд. пед. наук: 13.00.01. – Волгоград, 1991.
5. Коджаспирова Г. М. Культура профессионального самообразования [Текст] / Г.М. Коджаспирова. – М., 1994. – 334 с. 3
6. Компетентностный подход в педагогическом образовании [Текст]: коллективная монография; под ред. проф. В. А. Козырева и проф. Н. Ф. Родионовой. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2004. – 392 с.
7. Леонтьев А. А. Деятельный ум (Деятельность. Знак. Личность) / А.А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2001.
8. Мацько Л. І. Матимемо те, що зробимо : до питання формування мовної культури / Любов Іванівна Мацько // Дивослово : щомісячний наук.-метод. журнал МОН України. – 2001. – № 9 (535). – вересень. – С. 2-3.
9. Педагогическая культура / Под ред. Л. С. Нечипоренко. – Харьков: ХДУ, 1993.
10. Сидоренко В. Формування акмелінгвістичної майстерності вчителя-словесника в системі неперервної педагогічної освіти // Українська мова і література в школі: наук.-метод. журнал / В. Сидоренко. – 2015. – № 4. – С. 39-48.
11. Слостенин В. А. Педагогика : учебное пособие для студентов высших учебных педагогических заведений / В.А. Слостенин, И.Ф. Исаев, Е.Н.Шиянов. – М.: Академия, 2002. – 576 с.
12. Наан, G. De. Politische Bildung fuer Nachhaltigkeit / G. De Naan // Aus Politik und Zeitgeschichte. – 2004. – В. 7–8. – S. 39.